

Egymásra figyelve

„Bovdánk közt a félrevert harangot
faink hallják, meg nem is.
Sirdombokon sűrjélek, sífák
– amíg van ember, van isten is”

(Turczí István)

Véletlenül vagy sorszerűen éppen Turczí István legújabb verseskötetének (Áthalások, Palatinus Kiadó) méltatásánál nyílt ki a Bárka folyóirat legutóbbi száma, amikor a közelmúltban a kezembe vettem, kevéssel azután, hogy autóbuszunk elhagyta Békéscsabát. A folyóirat idei számaiban dr. Elek Tibor irodalomtörténész, főszerkesztő adta útavalóul a Békés Megyei Könyvtárban Telegi Júlia Hol vannak a sírok? című könyvének jól sikerült, nagy visszhangot kiváltott bemutatója után, amelyet közösen szerveztek a Humán Szolgáltató Centrummal és a megyei önkormányzattal. A megyeháza jóvoltából Júlia 50 könyvét minden könyvtár (a középiskolákban is) és művelődési intézmény megkapta Békés megyében, csakúgy, mint szeptember végén Debrecenben. Hogy a jövőben még inkább jusson időnk egymásra, ismerjük meg egymás – sorszerűen összefonódott közös – történelmét. Egymásra figyelve, egymás gondjait, terheit hordozva mellettebb, emberien tudunk osztozni egymás örömeiben, de fájalmában is – jutottak eszembe a könyvbemutatón elhangzottak, köztük Farkas Zoltánnak, a megyei önkormányzat alelnökének szava.

Szemem előbb Bedecs László jegyzetének címén: Nincs egyedül – akadt meg. Akkor ott az autóbuszban, vigasztalásként, együtt érő simogatásként éltem át. Hagytam is egy ideig, hogy önállóan, a jegyzetrel, a Turczí-versek méltatásaitól függetlenül munkáljon bennem. Nagyon is frissek voltak még az emlékeim a Bihar-keresztiesen, nem sokkal a békéscsabai könyvbemutató előtt elhunyt nagybácsim temetése után. Az előttünk legördülő schengeni vasfüggöny(öke), miként tudja felmelegíteni, érezhetetlené tenni a szeretet, ha már a családokat sem tudja összetartani? – ágaskodott bennem a kérdés. S a választ, rendre mindig másoktól kapjuk meg. „Nincs egyedül” – jölesett elolvasnom. Ott, az autóbuszban úgy éreztem: csak nekem szól az üzenet. Eszembe juttatta a békéscsabai fogadást, a könyvbemutatót, ahol oly sok, számunkra ismeretlen ember vett körül bennünket, együttérző megértésével. Valamennyien bizonygatták is, ha rajtuk állna, fel sem merülhetett volna a kettős állampolgárság kérdése. Ezzel szemben lombos anyai, apai családunk valamennyi anyasorszámban kihajított ága mélyen hallgat. A nemzeti vízum intézményéről a legtöbben nem is hallottak, tisztelet a kevés kivételnek. De riasztja

őket a bonyolult utánajárás. Meg... és ez még valahol érthető is: „Olyan nagy az otthon, immár a schengeni határ túlsó oldalán maradt család, hogy garanciát sem tudnánk mindenkiért vállalni... És nem szeretnénk senkit sem megcsérteni...”

– Nagyon sokan vannak, s talán egyre többen, akik átérzik mindazt, ami velünk történt az elmúlt évtizedekben; az első, a második és a legújabb háborúk során – mondta Telegi Júlia könyvének Budapestben, a Bazilika Kávéházban, Forró Lajos, Illés Sándor és Matuska Márton könyvével együtt megtartott bemutatója után. – Mindig meghatódok ezeken az eseményeken. Ilyenkor úgy érzem, hogy nem vagyunk egyedül. Ezúttal is alig fértünk el a kávéházban, olyan sokan voltak. A nagy érdeklődés viszont azt jelzi, hogy több mint 60 év után is nagyon sok, nyilvánosságra nem hozott része van történelmünknek. Dr. Becsey Zsolt, az Európai Parlament képviselője, könyvbemutatónk házigazdája is ezt emelte ki. A Vajdaságba – Délvidékre 1942 januárjában bevonult magyar katonaság elkövette razziaiknak, hideg napoknak a történetéről tud a világ. Ismertek az áldozatok, emlékműveik hirdetik: „Soha többé ne ismétlődjön meg!” De a bosszúhadjárat, a titói megtorlások áldozatairól máig nincsenek megbízható adatok...

A magyar holokausztról az 1990-es évek elejéig nyilvánosan beszélni sem lehetett. Azóta azonban az 1944–45-ös megtorlások túlélői, a hozzátartozók közül mind többen írják le, tárják fel családjuk megrázó sorsát.

A tanúvallomások egyben dokumentumok is. Sok bennük a közös, ezért hitelese is. S mint Becsey képviselő mondta, az emlékezéssel együtt Magyarországon, az Európai Unióban, Brüsszelben és Szerbiában, Vajdaságban is meg kell találni a problémák megoldásának módját, hogy valóban rehabilitálják a háborús bűnösnek nyilvánított, vagyonuktól megfosztott egykori csúrgói, mozsori és zsabylai magyarokat leszármazottaikkal együtt, bárhol is éljenek a világban.

A bazilikában bemutatott négy könyvet: Telegi Júlia Hol vannak a sírok? Matuska Márton Rémuralom a Délvidéken, Forró Lajos Jelöletlen tömegsírok és Illés Sándor Akikért nem szólt a harang című dokumentumköteteket Becsey Zsolt eljuttatta az Európai Parlament

képviselőinek és az illetékes intézményeknek. Valamennyien azt szeretnék, hogy az európai közvélemény megismerje Vajdaság történelmének elhallgatott részét – az érem másik oldalát is. Illés Sándor könyvét az Erdélyi Alapítvány és a Keskeny út polgári kör támogatásával McConeil-Duff Márta, újvidéki nyugalmazott egyetemi tanár angolra lefordította. Pályázatok útján módot szeretnének találni a többi, vonatkozó kordokumentum lefordítására is.

A könyvbemutató mellett sokan részt vettek az immár hagyományos, az 1944-es délvidéki tragikus események emlékére minden év november végén bemutatott szentmisén a Szent István-bazilikában. Az emlékmisést ezúttal Sztrikovits János bácsi főesperes, újvidéki plébános celebrálta. A budapestiek mellett több autóbusznyian érkeztek Vajdaságból is.

– Mind a könyvbemutatót, mind az emlékmisést találkoztunk a Vajdaságból elszármazottakkal is. Összeköt bennünket a sorsunk, a közös múltunk – mondta Júlia asszony. – Néhányukkal a közelmúltban találkoztam is a Magyarország különböző városaiban megtartott könyvbemutatókon. Debrecen, Békéscsaba, Budapest mellett voltam Szegeden, Szőregen, Hódmezővásárhelyen, Mohácsos és Szekszárdon. Az utóbbiban Lemle Ildikó igazgató meghívására a Garay János Gimnáziumban több mint 200 diák előtt tartottam élő történelemórárt. Sok könyvbemutatót voltam eddig, de amit itt éreztem, nehéz lenne szavakkal elmondanom. – Vajdaságban eddig Becsén és Szabadkán mutatták be a közelmúltban megjelent harmadik könyvemet. Ma Zentán, a Városi Könyvtárban délután hat órakor mutatják be a Hol vannak a sírok című könyvemet. Szeretettel várok minden érdeklődőt. Könyvem, mint ismeretes, az 1944-es véres eseményeket dolgozza fel. Csúrgó, Zsablya,

A könyveket átadják az Európai Parlament képviselőinek. Képünkön Szieberth István (balról), Szieberth Istvánné Annamária (Erdélyi Alapítvány), Forró Lajos, Telegi Júlia és Becsey Zsolt

„Sokat hallottunk az 1942-es hideg napokról, annál kevesebbet az 1944-es véres megtorlásokról.” Telegi Júlia a könyvét dedikálja

Együttérzés a Békés Megyei Könyvtárban

Mozsor mellett tartalmazza a becsei, péterrévei, bácsföldvári és a nádalyi történeket, valamint a felsorolt községek áldozatainak nevét is, bár a névsor még ma sem teljes. Emellett több dokumentum és a bácskai magyar áldozatok

vesztőhelyeiről készült fotók, valamint az emlékükre állított emlékművek fényképei is megtalálhatók a könyvben. Az első kiadásból minden könyv elkelt, nyomtatásban van a második kiadás.

■ STANYÓ TÓTH Gizella

A Szent István-bazilika előtt